

Ura na steni s seboj govori,  
pelargonija v lončku od cvetja žari,  
dete pa joče, ker je molk vsepovsod,  
oče je trd, ker ga golta kanal,  
mati je hladna od mrzle vode —  
dete je bolno od trdih dni.

### MATI IN SIN

**S**tara žena je imela bele lase,  
stara žena je imela izjokan pogled,  
solnce je skozi okno prišlo,  
njeno telo je kakor posušeno drevo,  
kakor nagnjena vrba nad vodo,  
ki jo izpodjeda tok vse bolj in bolj.

Skozi okno se vidi na grad,  
še naprej v hrib na zeleno pomlad,  
njeni beli lasje pa so sneg,  
ki nikdar ne bo skopnel —  
in njen sin je slep,  
slep kakor črna noč,  
njen glas pa kakor bron,  
ki me je prevpil skozi in skozi:

— Glej, moj sin! mož, ki popisuješ ljudi . . .  
Bila je vojna nekoč,  
moj sin je slep invalid —  
sto tisoč popisnic za njegove oči!

Skozi okno se vidi na grad,  
zunaj je zelena pomlad,  
njen sin pa je teman kakor noč.

### PISMO

**H**odniki so črni in plesnoba se je zajedla  
v zidovje te stare kasarne, kjer je sedaj  
mного ljudi za nebrojnimi vrati,  
ki so s številkami na podbojih  
kakor zapahi celic na smrt obsojenih.

Popisujem, vrata št. 149.

— Tako je, vidite, gospod: tu spim in jem  
in mislim na moža, ki je zaprt . . .

Njen glas ni ne plah ne jak, nekak vzdih je,  
njena mladost pa kakor roža, ki jo je pozabil  
vrtnar v kleti, in mož ji piše:

Marija, ki me čakaš,  
še in še ti povem,  
ne zavrzi me in počakaj name!  
Samo ti veš, nihče drug na svetu,  
kako sva trpela.  
Kradel sem, da bi se ljubila  
vsaj par dni kakor oni  
med dehtečimi stenami —  
oh, v kleti je ljubezen  
mrzla kakor rešetka,  
skozi katero hrepenim po tebi . . .

V njenih očeh, ki so jim solze popile  
lepoto, je odgovor,  
zakaj, vem, pisala mu bo:

Pridi, pridi!  
Rože dehte nekje v dalji, tebe pa ni,  
ki nisi ne tat ne ničvrednež,  
ti si moj mož, ki te ljubim!

## BREZDOMCI

**P**od razbito plahto je omara, razbita postelja  
in par stolov.

Trije otroci čepe na mizi in preplašeno  
gledajo na mater, ki si obupno podpira glavo.

Pod njimi je kalna reka.  
Čolnarji pojo, ki vozijo v pristan.  
Mokri oblaki tišče iz neba.  
Plahta propušča vodo,  
otroci jokajo in jih je strah.

Prvo zaradi širokogrudnega in pravilnega pojmovanja umetnikovih dolžnosti in pravic do zgodovinskih snovi: „... ne štejemo Vam v pregreho, da se niste... tesno držali zgodovine; ali namesti tega smemo zahtevati od Vašega dela soglasno (harmonično) dovršeno celoto.“ Drugo zaradi ostrega razlikovanja med pravim in nepravim dramskim dejanjem, med pravim in nepravim potekom dogodkov: „... igra sicer ne stoji na mestu, a... se vendar ne pomakne za korak dalje, ker se vedno suče sama okolo sebe, le na širjavo rastoč...“ Tretje kot plastičen opis dramskega dejanja, ki ga opiše kot „res k igri spadajoč, res potreben čin“. — Levstikova velika in visokoumno neizbirčna kritična vnema in sposobnost sta tudi to slabotno, nelepo in maloumno delo izkoristili za veliko kritično in slovstveno vzgojno dejanje, ki je ostalo edini njegov kritiški čin na polju slovenske dramatike. (Konec prih.)

## PISMO

F E R D O K O Z A K

Spomladni večeri zalivajo zopet s svojo svetlo, dehtečo lučjo mojo sobo, spomladni večeri, moji prečudni znanci. Zmerom, vsako leto, kadar se vrnejo, razgibajo v srcu sveže zveneče strune in dasi mi je njih pesem manj razumljiva kakor draga, imam vendarle, takole ob zadnjih, v mrakovih se izgublajočih zvokih zmerom občutek nečesa, kar sem v zadnjem hipu vsaj približno doumel, v nekakšni umirjeni bolečini resignirano razumel. No, nobenih skrivnosti nimam v mislih — le nekaj vsakdanjega, vseskozi človeškega, kar pa sredi cest in prerivanja med svojimi bližnjimi navadno pozabljamo. Če pa sediš doma in strmi v tvojo sobo svetli obraz zahajajočega solnca — vse zavese gore v hladni belini — in se ti zdi, kakor bi se nekaj daljnega, nadzemskega ustavilo ob tvojih šotorih, da se mimogrede razgleda po tišinah, grenkobah in računih tvojega življenja, tedaj, dà, tedaj vem, da so vezi med onim in našim življenjem tam zunaj in morda celo več kakor vezi; morda pa vendarle poji v mokrih, očesu skritih globinah ista strahotno brezsrčna, brezčutna slast in moč vse vidne in nevidne utripe življenja, preko in mimo ubogih, napuha polnih računov našega razuma.

Pa kam z razglabljanji! Moje okno zaslanja od vrha do tal spomladansko nebo, na zahodni strani ugaša dan, čist in zlat, in v mojem srcu poje grenkosladek glas o nekom, ki se poslavlja. Dà, v tem je tisto hipno razsvetljenje, tik pred tišinami somračja, v vdanem pozdravu tistemu sijajnemu, brezimenskemu, ki se je mimogrede ustavilo ob oknu tvojega

srca. Tedaj zaslutiš, kako drsi po travah in cvetju zamišljena roka, kako se utrne preko zemlje bridkost. Nekdo odhaja, polahno in težko, in nekdo je vzdrhtel, splašen in vase zasanjan. Tako je spomladi, ko se odpravlja življenje na pot in je vsak dan kakor praznik novih smeri in dognanj in razgledov. Vsak dan je dogodek, živ in neizbrisen, odkritje novih svetov in zvezd. Dà, tak kratek dan — kadar pa zagori še enkrat, kadar razpne še zadnjič hladni blesk svoje glorie nad opojno brstečim življenjem, tedaj se poskrijejo ptiči v najgostejše zelenje, da so zbrani v samoti za svoj najtišji spev. Svetlo strmenje v ozračju, plaha pesem od bog ve kod — dogodek je ugasnil za zmirom. Namreč ne dan — kaj bi s tem dolgočasnim imenom. Dogodek!

Napisal sem to besedo in ji prisluškujem, tih, skoró radoveden. Njen odmev se nosi po hladnem pokoju srca kakor že davno pozabljen spomin in drami jato občutkov, ki so še nedavno skoro s slepoto udarili gladino notranjega ravnovesja. Toda misel je mirna in ne drhti. Kaj bi s fantastičnimi čari iz podzemlja! Nocoj sem sam, tako sam, da se me je skoro dotaknila tesnoba osamljenosti in odtod morda ta grenka kapljica v duši, ki vzbuja željo po nekom, da bi se pogovarjal z njim. Nič ne de! Razumel boš in zraven opravičim svoje dolgo molčanje, dasi je zoprno dušiti v sebi muke, katere prizadevajo lastne besede, ki jih gledam na papirju. Kako vse laže bi bilo govoriti v somrak, kar enostavno govoriti; malo o ljudeh, malo o sebi in o vsem tem, kar mi je slučaj zapletel med noge in kar bi bilo celo malce smešno, če bi ne imelo še v pozabi nekega bleska skromne, bele lepote. Govoriti! In kadar bi se dotaknil takih strani naših pisanih dni, bi čutil v tvojih očeh veseli blesk, ki je domač in ki zagori, kadar govorimo o dobro znanih stvareh iz notranjih žepov, ne sicer skrivnostnih, pač pa ne čisto javnih. In dvignil bi se s stola, utrnil cigareto v pepelnik in s povzdignjenim „Dà, dà!“ začrtal uvod. Sprehodil bi se po sobi, obstal pri oknu in s hrbtom proti meni bi ponovil svoj „Dà, dà!“. Potem bi se okrenil, sedel na pisalno mizo in se igral z nožem za papir.

„Torej tvoje staro znanje še zmerom drži?“

„O drži, drži — zakaj bi ne!“ bi ti odvrnil z veselim smehom, kakor bi me zabavalo tvoje previdno, prizanesljivo otipavanje.

Kako bi ne držalo! Vem, da se čudiš, zaradi teh razjasnenih let se čudiš. Toda stvar je enostavna. Pri vseh takih znanjih je potrebno, da je nekaj posebnega v njih, da imajo drugačne temelje kakor poprej, v vihnih dneh, v muhastih burjah naših čuvstev in razpoloženj, ki mučijo mlado kri in ji razkrivajo zdaj rožnate privide sreče, zdaj zopet praznote in kaj vem, kaj še. Če si gledam včasih pod kožo, se skoro

čudim samemu sebi. Saj veš, da nisem bil nikdar bog ve kako stalen. Zdaj pa vendarle — da se poslužim tvojih besed — drži. In kadar mi misel bežno preleti ves ta odnošaj, mi je zmirom jasno le eno, da so namreč pogoji tega — dovoli — prijateljstva posebne vrste, trdni in prijetni obenem. Ona kakor jaz — oba imava že nekaj izkušenj za seboj, oba sva videla življenje že od več strani in oba, lahko rečem, nimava do vse te pisane menjave dni nobenih prav na eno karto vrženih, trmastih zahtev. V dobrem pomenu sva oba bolj ali manj pametna, to se pravi, da ne iščeva nepotrebnih izrednosti in učinkov; oba se zadovoljujeva s tem, kar je živo in resnično, in v tem je morda celo kos človeške modrosti, da se izživljamo v okviru danega. Ničesar pretiravati, nikdar poseči preko danih mejá — vidiš, to rode izkušnje in zopet le izkušnje, ki nam počasi, v teku let, snamejo z oči brezumne očali iluzij, s katerimi smo pol življenja merili svoja pota kakor nebogljeni pijanci. Brez njih se nekako ustališ med stvarmi in si ves njihov. Razumejo te, puščajo ti svobodne roke in življenje postane le preizkušnja na ostrini okusa. Nikdar se nisem vpraševal, odkod njej mojemu podobno gledanje v svet — brez besed sva se razumela in uravnala korake. Drug ob drugem, vsak na svojem, brez utesnitev, brez vezi. Nikdar ji niti v očeh nisem zasledil očitka, kadar me ni bilo več dni. Niti vprašanja, dà, niti vprašanja. Kakor bi brala v moji krvi, kako se boji enakomernega pretakanja in kako jo prešine žar, če sama poišče in da ni iskana.

Seveda imaš zopet svoje misli. Kar vidim te, kako dvigaš obrvi: Da me je prav na ta način privezala na tako nevarno vrstico navade? Lahko ti je trditi, ko je pa ne poznaš, ko ne veš, kako čudovito zrela žena je. Priznam, da se mi je v hipu, ko sem zaslutil tvoj ugovor in hotel razgaliti pred teboj vso njeno dušo, da se mi je zazdelo, kakor da ne morem z enostavno kretnjo doseči njenega bistva. Toda temu je vzrok le dejstvo, da nisem doslej še nikdar poizkušal kaj podobnega. Dà, ti je ne poznaš in jaz — jaz se je sicer ne zavedam, vendar jo čutim. Kako čudno nerazumljiva mi je bila prve dni. Niti z mislijo se ni dotaknila vsega tistega, čemur pravimo osebno življenje. Ni me vprašala ne po tem ne po onem in, če sem sam kaj pravil, je poslušala in ni silila za zavese, ki jih namenoma nisem odgrinjal. Napolnila je vso sobo z najinim srečanjem, vendar samo s tem, s periščem med seboj si darovanih minut in nič več. Vsega drugega se je ognila in vse drugo je pokrila z obzirno kretnjo molka, kakor da sploh ni bilo in ne bo nikdar njej namenjeno. Skratka ni mi skočila na sredo poti kakor razposajeno, nediskretno otročè. Narobe — zmerom ob strani, zmerom uslužna, sicer pa

skoro nevidna, kakor bi jo sproti moja želja šele priklicala v življenje. In kadar je odhajala: Čakaj, spremim te! — O, ne, zakaj! Bilo bi ti morda neprijetno; svoje ljudi imaš, svoje ozire, ne, ne! In je šla, s smehljajem na ustnih. Včasih se je zgodilo, kadar sem bil pust in siten, da se je znašla sredi sobe kakor cvetoč vrisk. S polnim naročjem cvetja me je pozdravila, razpostavila cvetlice po lončkih in se potem privila k meni tako vroče, tako tesno, kakor bi se mi prisesala na kožo. Zmerom je živela le najinim srečanjem in nikdar ni poizkušala odpahnuti vrat, ki jih sam nisem odprl. Čudno, da mi je zdaj, ko ti pišem in zbiram zunanje pojave, skoro tako, kakor bi je niti sam ne razumel docela. Toda takšna je bila, dà, takšna je. Ko je šla prvič od mene in sem jo samo temno slutil, sem se naslonil na okno in gledal za njo, kako je brzela skozi predmestni večer mimo zelenečih dreves, ljudi in prašnih hiš. V srcu se mi je zbiralo kakor širok, prisrčen pozdrav in kar žal mi je bilo, da ga nisem mogel glasno izreči. Kaj bi ji rekel! O, marsikaj! Na primer: Vesel sem te, ljubica, res vesel in ker si ti bitje, ki hodi mimo ogalov in robov, kakor bi jih ne bilo, in ki se nikdar ne zadeneš ob karkoli, kar bi utegnilo biti odporno in občutljivo, mi ni mar, odkod si, iz kakšnega sveta in od katere nebesne strani. Ne bom te vprašal po številu moških, ki si jih kdaj srečala, ne po njih imenih; tudi sledov njihovih rok ne bom iskal po tvojem telesu in tvoji duši. Čemu, bože moj, čemu! Kdo ti je poljubljal prsi, koga je zibal tvoj objem? Čemu! Komaj včeraj sva se našla, pa sva v trenutku vedela, zakaj sva se poiskala. Srečala sva se, kakor dva gola otroka, in danes se mi zdi, da si bova drug drugemu vsakdanji kruh. Saj ti se nisi reševala v nevedno igro — brez besed in enostavno si mi povedala, da je jed potrebna in smotrna, da pa ni navada. Dà, dà, jesti svoj vsakdanji kruh! Zaradi tega sem te bil vesel, zares vesel. Stegnil sem roko, pa se mi je zlila v perišče vsa tvoja kri — brez ceremonij, brez gest. Tako sežeš v studenec in roka je polna napoja. Glej, tako bi jo pozdravil, pa še drugače, da bi povedal, če bi mogel, s čim me je tako nenavadno razveselila. Ta njena kri, ki je gorela v odprti posodi, kakor se plemenita samica napoti v megle spomladanske noči, da uteši žejo. Ti pa govoriš o navadi! Seveda, ko je ne poznaš! In zraven tega, ah, kako naj ti povem! Ona ima prsi, ki jih imam rad. Polne, skoro trudne v svoji zrelosti! Kadar mi tople in sladkemu sadju podobne izpolnijo dlani, me omamijo in kri po žilah se zgosti, da me boli njen težki utrip. O, ne boš, ne boš mi pravil o navadi!

Toda ti si nezaupljiv in misliš, da lezeš vsaki stvari na dno, kadar se loviš za muhami. Zamišljam si tvoj obraz, kako sije skozi mrak nankrat resnoben in preudarjajoč.

„Morda te ima pa rada?“

Rada? Ljubezen? Odkdaj pa pozna pametno znanje ljubezen? In končno — kaj je ljubezen? Pustiva to, pustiva! Nisi zadovoljen? Da sem se morda sam zaljubil, nevede kdaj? Kaj imaš s to ljubeznijo, da ti je venomer na jeziku. Beseda kakor: življenje. Kaj se pravi živeti? In ljubiti? Vidiš, bratec! Treba zlesti pod klop in odriniti učenost. Kakor kdo more, kar kdo je! To je vse. Toda ti — poznam te. Od nekdanj si rad v družabni urejenosti iskal okvira za prirodne pojave. Poklic, sveti zakon . . . Nič ne skrbi, ne boš me spravil pred oltar.

V mojih očeh je stvar drugačna. Seveda se takoj zavarujem, da me nikakor ni volja dvigniti prapora teorije in zasenčiti ž njim živega dogajanja in presnavljanja. Teorije so pač opora slabokrvnim in suhim srcem. V mislih mi je le podoba, slučajna in morda samo v mojih obzorjih prijemljiva. Včasih namreč se zdi, da so trenutki v našem življenju, v goščavah in bujnih vegetacijah prvih pokrajin mladosti, da so trenutki kakor strahotna luč, nenadna in porazna, katere sij ne ugasne nikdar več. Ne mislim razgledov v solnčni svet in lepot in harmonije — ne, ne! Čisto drugače. Kakor če potuješ skozi črno noč in gre po drevju zamolklo bučanje, podobno onemu, ki ga zaznaš, kadar sloniš z ušesom nad podzemskim slapovjem lastne krvi, pa ti naenkrat prekolje nebo plameneč blisk in ti si izgubljen in slep sredi divje noči. To so trenutki, ki žare v srcu vse življenje kakor rdeča rana in včasih, kadar se oziraš nazaj, se ti zdi, da je skoro vsak tvoj korak obrizgan od njene strme svetlobe. Potrebno ni, da je korak podoben koraku — kaj še! Tudi če je ves drug — oko te rane ga je gotovo obliznilo. In še pozneje, ko se reka dni razlije po zložni strugi, umirjena, celo pokojna, še takrat gre preko valov, kakor bi jih od daleč nekje obseval mrtev spomin . . .

Zakaj ta pridiga? Tako — zaradi tvojih besed o ljubezni. Če bi bil pri meni, bi se gotovo razvnela v prerekanju in ugibanju, in bog ve, če bi kaj posebnega doumela. Jaz sem se pa spomnil — tako mimogrede — neke davne noči in zdi se, da je z mojo pridigo v tesni zvezi, oziroma da moram pristaviti še piko, če sem že pričel stavek.

Bil sem takrat še sila mlad, menda nisem imel niti osemnajst let. V zgodnji spomladi sem ponoči taval po mestu. Od juga je pljuskal vroč veter, da so mežikale svetilke kakor sveče. Po cestah in s streh se je stekala snežnica. Iz kopnih travniških zaplat je vstajal presunljiv duh po zemlji; duh, ki razpali kri kakor lepo ženo spomin njene najtišje strasti. Taval sem po mestu, po gluhih, praznih ulicah in brodil po vročem vetru. V drevoredu sem dohitel dekle; ne tistih eno, ki so jim nočne ure delavnik. Pač pa dekle, ki jih rode tu in tam naša predmestja

— metuljčki smo jim včasi rekli. Srečuješ jih po mestu z romantičnimi klobuki, pretirana moda razkazuje njih žejna, brsteča telesa, v očeh jim pa gori sen o velikem svetu. Kino, bari, velika mesta, življenje, razkošje. Iz svojih temnih, predmestnih bivališč, kjer so sobe natrpane s črvivo šaro in otroškim jokom in kjer so dvorišča kupi kamenja sredi polomljenih plotov, so nekega jutra stopile v sijaj svojih sanj in navadno se s svojimi nožicami več ne dotaknejo tal. Počasi pogrešiš zdaj to zdaj ono. Vzel jih je svet in kadar se vračajo, imajo oči kakor južno sadje sladke, v telesu žamet zgodnjega razcvita v prevročem solncu. Smotrnost sveta jim ostane tuja, za zmerom so posvečene blesku in sladkosti. Metuljčki! No, srečal sem tako dekle, v tisti vroči noči. Bila je skoro še otrok in tudi dobra kakor otrok; le krog ust je dihala sled sladkosnednih razvad. Zavedal se nisem, toda čutil sem z vso svojo napol prebujeno krvjo, kako gori po otroško samopašni nasladi. Pretegnila bi svoje lepo telo in se sama smejala svoji vabeči nagoti. Stala sva pod svetilko. Poljubila me je na usta, dolgo, razposajeno; moje roke so splašene odkrivale žensko. Mižal sem, v žilah je vrelo gosto, temno. Vrtinec nejasnih, po bliskovo se menjajočih podob je bičal zavest. Topla nedra pod mehko svilo, bela rama, nožice, ki se ne dotikajo tal. Noge v svilenih nogavicah! Ah, da razumeš — takratna moda! Skrito, neznano. Nožice v črnih, svilenih nogavicah! Oklenil sem se je z vso silo, da sem čutil na rokah njena mehka stegna. Tedaj me je uganila in se mi iztrgala. Z grešnim smehom v očeh je prijela krilo in ga dvignila visoko, visoko. Nožice, ki se ne dotikajo tal! Krasne, razkrite; vrh nogavic meso, ki se je smejalo kakor njena grešna usta. Polna, zrela lepota, mračna slast! Padel sem in zaril obraz v sladki, vroči smeh. In tedaj me je obšlo, kakor bi se razletel v meni ves svet: Nezavedno je zraslo v duši, da bi se lahko zgodilo karkoli, pa bi bilo ubogo, ničevo spričo mogočnosti pekla v moji notranjosti. Pahnil sem dekle od sebe in pobegnil. Sto nevidnih rok v meni je poseglo po svetostih človeka in jih strgalo v blato, v nič, v posmeh. Rogal sem se ljubezni sveta, zakonom in zarjam srca, vsemu, vsemu. Dušil me je vrisk pravice, oblasti samca, temne, brezumne svobode. Zavpil bi, na boj izzivajoče, z okusom smrti v ustih. Zahotelo se mi je, da bi padal, padal! Razbiti, raztreščiti se in uživati slast, kako udarjata telo in glava ob ostre skale. Begal sem okrog in se končno znašel v predmestju nekje, sredi blatne ceste. Vrsta črnih, golih dreves je tičala ob njej v strjenem molku, na nebu so sijale zvezde. V meni sta rasla mir in čudna, dobra bolečina. Obšla sta me usmiljenje in žalost, ne da bi vedel, zakaj in kako. Žalost, ki rase kakor skromen, veren cvet ob stenah nepremakljivih dejstev — tiha, vse umevajoča sestra. Svet okrog mene je oživel



in se mi približal; črni zaboji hiš, v nebo razpeto drevje, uboga, blatna predmestna cesta. Hodil sem po njej, se pogovarjal ž njo in njen obraz mi je bil bližji in bližji. Ti cesta med hišami, ki vežeš domove in si življenju struga! Kolesa voz in kopita dirjajočih konj ti razrivajo lice — veriga vihrajočega življenja. Kdo te je ranil tod, kakor bi se mu naenkrat zahotelo v drugo smer? In tam, kdo je šinil v ravni ostri črti mimo? Sledovi molče, sledovi, rezani v prah in blato in prst. Dà, sledovi molče, v kolesnicah se motno pretaka voda. Hladen blesk nedosežnih zvezd je sinil v njej, v tem hipu polnočne samote in miru. Tako dere reka potreb in ciljev in vihrajočih strasti preko srca, struja slepe, nikdar utešene krvi. In za njo brazde in blato in blede zvezde v črni, kalni vodi. Hodil sem po predmestni cesti in sam ne vem, zakaj se mi je zdelo, kakor da sem doma. Če bi v tisti uri srečal metuljčka, bi jo stisnil k sebi in ji pobožal lica. O ti cesta skozi noč, ti živo človeško srce!

Pa kam se izgubljam! Kaj ti pripovedujem! Oprosti — misel je nehote oživila ta mrtvi spomin, danes, ko se že umirjeno, skoro pokojno prelivajo dnevi življenja. Mrtev spomin! Govoril si o ljubezni, pa nisi pomislil, da ima vsako srce svojo živo rano, ki mu sveti v temah in neznanostih. Kakor kdo more, kajne! Seveda, bog ve, kje je pravo mesto podobnih doživetij. Zato ni prav, če misliš, da sem imel posebne zveze v mislih. Preteklost se je utrnila v meni kakor vešča — kdo ve, odkod in kam. Sploh pa — vse to o moji prijateljici in o mojem znanju — vse to se je prav za prav nepoklicano prikradlo v ta moj razgovor s teboj. Morda sem hotel le malo pojasniti — odveč, čisto odveč. Ne tega, kar je danes, pač pa nekaj, kar se je zgodilo, kar je že pokopano in kar je, recimo, zakrivilo, da sem molčal tako dolgo, o tem sem se hotel pogovarjati s teboj. V meni je in nocoj sem nekam čudno sam, pa me je obšla volja, povedati nekomu, kar tako, kot zgodbo, kot skoro malo verjetno zadevico, za zrelega moža res malo verjetno. Vendar, kaj bi! Dokler živiš, si kakor na stežaj odprta hiša. In kdo more trditi, da se pozna in da ve, kateri veter se bo ujel in razšopiril v prostorih njegove notranjosti. Zamaješ se, zanihaš in, ko se umiriš, se smehljaš samemu sebi, posebno, ker jasno čutiš, da se ne moreš razumeti.

Pustiva torej moje znanje, ki drži in teče svojo pot. Povem ti zgodbico, pokažem ti tvojega starega kajona v prav posebni spomladanski luči. Namenil sem se in bom iskren, z okoliščinami in slučajem, ki mi je tako nenadno preskočil pot in mi pripravil celo nekaj grenkih ur.

No, na kratko! Mesec dni ali nekaj več bo tega, kar sem se nekega večera znašel v veseli družbi. Nekaj mojih znancev, nekaj deklet. Omeniti moram še spomlad, da ti bo razumljivejše naše sijajno razpoloženje.

Sedeli smo na odprti verandi; zunaj noč kakor zastor, le bližnja drevesa so pomakala skozenj svoje mlado, sveže zelenje v ostro luč električnih žarnic. Sedel sem poleg dekleta s sijočimi očmi, ki je bila vsa en sam bister, pristrčen smeh. To je bilo vse, kar sem vedel o nji, daši sva se ves večer prav dobro razumela. Od časa do časa sem lovil lastne besede na ušesa in se čudil, zakaj govorim prav to in to, daši nimam pojma, koga imam pred seboj. Toda taki občutki so zmerom neprijetni, zato sem se jih pridno otresal. No, večer je minil in bi sam zase prav za prav nič ne značil. Sto drugih takih je šlo že mimo in sto podobnih znancev. Ko sem legel v posteljo, mi je še za trenutek oživela v spominu vsa družba. In kakor zmerom v takih primerih se je oglašil v ušesu odmev nekaterih stavkov ali posebno poudarjena beseda; dekliška roka v beli električni luči je oživela v očeh, izrazita kretnja, na namiznem prtu počivajoča fantovska roka s cigareto, srečanje dveh pogledov in podobno; in za vsemi temi drobcami pred kratkim ugasle resničnosti so se zgoščali obrisi osebnosti kakor v ozadju rastoče sence. Le ena predstava je ostala ista kakor ves večer: dekle s sijočimi očmi in bistrim, pristrčnim smehom. Kakor svetla plošča v solnčnem blesku. Tu zadaj nisem zaznal nobene sence in sem se skoro že v polsnu znova začudil. Kakšno je to dekle? Vprašanje je ostalo brez odgovora.

Čez dva dni so me prav isti ljudje vabili na kratek izlet. Dogovorjen sem bil s svojo prijateljico in nisem mnogo mislil na vabilo. Ko sva pa popoldne sedela doma in se je vlivalo skozi zastore solnce v sobo kakor iz drugega sveta, me je naenkrat obšla želja po svetlobi, travnikih in dišečem zraku. Moja znanka se mi je smejala, vendar se je kmalu poslovila in jaz sem se odpeljal za ono družbo. Našel sem jo, ko se je že mračilo, in gozdovi so že dihali hlad in večerno vlago. Dekle s temnimi, sijočimi očmi sem spoznal že od daleč. V sinji obleki je kakor oblak počivala med drugimi in ko me je zagledala, se mi je zdelo, da se je pod smehom njenih oči nekaj zganilo kakor pozdrav. Morda sem se motil — pa saj to je itak vseeno. Prisedel sem. In zopet prijeten večer, nič posebnega. Oziroma le malenkost. Fantje so se razgrelji in opazil sem, kako se je tistemu sinjemu oblaku približala moška roka. Dekle jo je zavrnilo. Ta kretnja mi je obvisela v očeh in sredi razgovora sem v mislih šel za njenim živcem. Kratka kretnja, en sam zgib. Vendar je razkrival posebno življenje. Veš, kadar se ti posreči, da v življenju pozabiš samega sebe, spregovori človek okrog tebe v tisočerihih načinih. Vsaka roka, vsaka poteza govori, usta so kakor skrivnostna pokrajina, ki ti užgo na ustnicah okus človekove krvi; oči, oblika telesa, vsa ta živa snov, ki jo oživlja ogenj enega življenja, vse ti pripoveduje o sebi

in ti razkriva še tisto, česar se morda bitje samo zavedno ni niti dotaknilo. Tako sem prestregel glas tiste njene kretnje. Bila je kakor prvič v življenju storjena, dasi sem čutil, da bi bila v sto primerih ponovljena zmerom enaka. Neposredna, iz dna srca sprožena, brez senčice neiskrenega občutka ali večkratne zunanostne rabe. Tako se zgane človek, ki je v samem sebi ves ena sama neskajljena vsebina, od ljudi in sveta nedotaknjena. Mi, ki živimo v družbi, navadno ne razkrivamo več takih čistih utripov življenja. Kretnja onega dekleta me je spomnila živali, ki jim je svoboda ohranila vso brezmejno plemenitost nature. In bila je prav tako krik strahu, muke in splašenosti, kakršna morda obide v smrtni nevarnosti živalsko bitje v gozdni divjini. Dà, prave globoke muke srca in splašenosti zaradi nenadnega, čeprav brezpomembnega, pa vendar nezaslišanega nasilja. In bila mi je ves večer pred očmi, ne da bi našel pravi most med njo in veselim smehom, ki je neprestano zibal dekletove ustnice.

Pa kaj ti pripovedujem podrobnosti. Sešel sem se z njo v družbi še tretjič in še večkrat in zmerom me je obhajala neprijetna zavest, da ji ne vidim v dušo. Včasih me je spreletelo kakor neugodje, da gledam mimo predmeta, včasih se mi je zopet zdelo, da stoji ona nekje onkraj mojega sveta, na čisto drugem koncu življenja. Čudni občutki, kajne? Toda dejal sem, da bom iskren, torej pripovedujem, kakor sem doživljal. Bila sva z dekletom že dobra znanca, ko sva se neke noči v isti družbi znašla na nekakšni veselici ali kaj. Godba, ples, rdeči, smejoči se obrazi, plavajoči po žarki, ostri luči in ugašajoči v sencah in mrakovih. Rumeni, modri balončki, vpitje, v ozadju molk noči. Proti jutru smo se vračali. Ves večer sem imel občutek, da me njene oči vabijo, dasi me je motilo neko temno strmenje, ki se je včasih dvignilo kakor črna stena v njih. Vedel sem, da kri ne pripeva krvi in vendar — vendar —. Ko sem jo spremljal domov, sem jo na samotnem kraju objel in poljubil. Ni se branila; morda je celo pričakovala tega. Toda tisto strmenje v očeh je naenkrat stalo pred menoj kakor brezno, nepojmljivo grenko nasprotje smeha, ki se ji je strdil okrog ustnic. Spomnil sem se svoje prijateljice. Njeni poljubi so bili tako skrbno darovana sladkost! Tu pa je utripalo v mojih rokah čudno, nedeljeno življenje, voljno sicer in vdano, a vendar kakor bi stopil mimo. Skušal sem razgreti v njeni krvi slast — tedaj mi je rahlo pritisnila dlani na lica —. Danilo se je, ko sem stopal domov po praznem mestu kakor po pustem, obokanem hodniku. In na tihem se je pocedil nekje v meni curek posmeha. Ona kretnja zadnjič! Slučaji, slučaj! življenja!

Zjutraj sem se prebudil z občutkom nečesa zoprnega, grenkega v duši. Bilo me je sram pred samim seboj; čemeren in začuden sem obležal v postelji in strmel vase. Kaj se je zgodilo? Namestu radosti in ugodja — sram, grenkoba. Zaradi prijateljice? S priprtimi očmi sem tipal po sebi. Ne zaradi prijateljice. Zaradi onega dekleta, zaradi nedeljenega življenja, ki je kanil vanje umazan poljub. Skočil sem iz postelje, se ogrnil in sedel k oknu. Ulica je z zlato solnčno ploskvijo preklana kipela v mladem dnevu. Vozovi, otroci, ljudje, ženske. Dà, ženske. Hodile so po svojih opravkih in se zibale v mehkih prožnih bokih. Deklina iz gostilne je hitela čez cesto in stiskala hleb kruha k prsim, da so se ji napele pod tenko bluzo. Mlada študentka s sladkimi mečami in zardelemi lici, gospa v prilegajoči se svili, služkinje. Ženske, ženske! Gledal sem jih kakor v deželi izven vsakdanje resničnosti in čudno ostro so mi govorile njih posebnosti. Te kretnje in črte, ta zgovorna nevidna očesa krvi, ki so mežikala v dan, se opajala v luči, toploti in javnosti! Slast mesa, plodnost telesa. Kadar je med njimi in med teboj pretrgano zagrinjalo skrivnosti, se jih navadiš gledati v njih zemeljski podobi, na ravnini, kjer se brez laži in svobodno srečujeta tvoj in njihov element. Odkod torej beseda o umazanem poljubu? — Bil sem nezadovoljen s samim seboj. Strmel sem na ulico in prebiral podobe, ki so drsele skozi luč. V spominu pa je živelo strmenje temnih, sijočih oči, ki mu nisem mogel uzreti dna.

Popoldne me je gnalo, da sem jo poiskal. Pozdravila me je brez posebne zadrege, oziroma, da sem pravičen, brez vsake zadrege. Zdelo se mi je, da je tiho in sama zase obračunala z dogodkom in ga za vselej vrgla čez glavo. Njene oči so polno strmele v obraz življenja, brez senčice spomina, brez odseva prejšnje noči. Čutil sem, da je jasna v sebi, in to me je menda zmedlo. Kakor bi se hotel z enim mahom rešiti neugodja in vsega, kar me je vznemirjalo že ves dan, sem zgrabil stvar za srce.

„Ni mi všeč ta včerajšnja neumnost! Danes, ko sem se zbudil, sem se oštel. No, samo toliko, da povem, ker mi je zoprno!“

„Zakaj?“

Njeno vprašanje je bilo mirno in vendar tuje. Morda jo je moj odgovor zanimal, vendar ni bržkone nič zaviselo od njega. Dolgo sva molče merila pot. Sredi gozdne samote sem jo prijel za roko. Da sem govoril o svojih občutkih, vem, ne spominjam se pa, kako in v kakšnem smislu. Vem le to, da me je gledala pozorno in premišljeno, kakor bi strmela nekam za moje besede, kamor se niti sam nisem videl. Pozneje sem spoznal, da tako gleda človek, kadar meri sebe in svet, prav za prav slep, le s srcem, z dušo in krvjo uprt v neznano, ki prihaja. Pra-

vim, pozneje sem spoznal. Takrat ne. Takrat sem držal v svoji njeno malo roko in doživljal nekaj čudnega, nenavadnega. Ta drobna ročica, ki mi je utripala v dlaneh kakor nebogljeno, s puhom poraslo pišče, je s svojo bistro čistostjo zasukala v meni podobo sveta, da sem se zgrešil in omahnil v vročo strujo notranje sreče. Nekaj mi je seglo v srce in sam ne vem, ali je bila solza ali smeh. Sklonil sem se in si jo tiho pritisnil na čelo. Ker je bila tako drobčkana, tako presunljivo živa, tako dobra. Dobrota, ki ji ne vem imena. Srečal sem jo včasih, toda drugod! Kadar sem bil potrj od sveta, sem zašel v gozdove, daleč od ljudi, kjer ti strmita le mir in samota zemlje v srce. Tam, dà, tam . . . List se je zganil v solncu, v mokrih sencah je dišala prst, kos neba je počival na dnu črne vode v zapuščenem jarku . . . Same molčeče, jasne oči življenja, čiste kakor kri brez želje. Dà, le tam sem utripal brez krčev kakor poln plamen. In tako mi je bilo tisto popoldne, ko sem se sklanjal k njeni roki, prevzet in srečen, v nejasni želji, da bi ji skopnel v dlani kakor perišče mladega snega.

Toda kaj ti pišem! No, saj le opisujem in se bojim, da ti ostane marsikaj zastrto. Morda tudi podoba dekleta, ki me je takrat prepojilo kakor sočen majski dež. Pa kaj bi utemeljeval! S tem dnem sem se znašel v svetlobi, kjer se od same bleščave nisem oziral okrog sebe. Izprva sem stikal za samim seboj, potem sem se pa prepustil luči, ki me je omamila. Dnevi, trenutki, doživetja — vse to mi ni več kakor prej prihajalo naproti, ko jih včasih zagledaš že od daleč, pa stopiš še korak, dva in dospješ, kamor si želel. Zdaj je šlo življenje skozi mojo zavest kakor že davno dano, nekje, kamor se ne dà pogledati, pa se je vlivalo iz mene sunkoma, samo od sebe, kakor svetli, polni curki iz zemlje. Tako sva se srečala kmalu po tistem razgovoru v gozdu. Zdela se mi je kakor otrok, ki ga je brezsrčna roka neznanega gospodarja poslala na nevarno pot; pogum v telescu, komaj vidna žalost nad svojo osamljenostjo v prisiljenem smehljaju, oči pa vprašujoče in zaupajoče obenem. Obšla me je vroča, otroška radost. Privil sem jo k sebi in ko sem ji poljubil oči in usta, se mi je zdela, da že od nekdej živi z menoj. Kakor bi se mi ujela v dlaneh sled moje lastne, že davno ugasle mladosti. Zvečer sem ležal doma v temi, podoben človeku, ki se je oddaleč vrnil domov. Čudne predstave! Toplota in mir domačije, perišče solnca iz otroških let, duh po materi. Ne ona sama, pač pa luč njenih oči, skrivnost njenega glasu in tisto, kar nevidnega diha njeno telo in srce v domači hiši.

Odslej se mi je življenje strnilo v prijazno domačijo. Moji občutki, moje misli, moji boji — vse je bilo kakor razpostavljeno po solčnih

sobah v nekem potrebnem, preprostem redu in dobro mi je delo, da sem čutil povsod njeno roko. Ona se ni ničesar plašila. Za vse je našla primeren prostor. Večkrat sem jo zasledil, kako se je z vso dušo zamislila nad pojavom, ki jo je presenetil ali ji za hip skalil ravnovesje. Vendar ni bilo v njenih očeh več strahu. Molče se je sklanjala nad prepadi, ki jih je zaslutila in se branila možnosti varljivega videza, samo da bi se lahko mirno pretehtala na ostrini resnice. Bila sva otroka, ki odkrivata svet. Zaradi tega je hotela poznati vse v pravi podobi, zaradi življenja, ne zaradi sebe. Včasih me je obšlo, da bi jo preizkušal, da bi odgrnil zaveso od skritih predalov srca, ki sem jih domneval. Tam se navadno skrivajo v človeku visoke sanje, daljni, preko resničnosti strmeči računi, ki sicer uživajo oči, a branijo živeti. Toda kamor sem potrkal, sta mi odgovarjala pogum in volja, preprosta volja, ki ima svojo pot kakor potok med polji. In tedaj sem pojmlil, da ji je srce drag kamen, ki mu svet ne more zabrisati ne bleska ne čistosti.

Tako so nama tekli dnevi. Ona ni bila iz našega mesta in ločitev je bila prav za prav ves čas nad nama, kakor bi tuja ženska slonela na ograji vrta. Govorila sva o njej, se je izogibala in jo čutila najbolj takrat, kadar sva jo hotela pozabiti. Vsak teden je bil nekako izposojen od te trdovratne tujke, vendar se je z odlašanjem krhala njena ostrina. In končno me ni več plašila. Kakšna ločitev! Za nekaj tednov, za kakšen mesec — nič težkega, nič usodnega. Bilo mi je, kakor da se bo skrila za griček onkraj predmestja, za kratek hip in komaj se bo nekoliko pisem spreletelo med nama, me obsijejo zopet njene oči. V meni se je razraslo nekaj čudno samosvojega, daleč odmaknjenega od vsakdanjih izprememb. Tedaj se me je spomnila moja prijateljica. Prišla je, ko sem bil sam doma, kar tako, mimogrede. Nobenih vprašanj, nobene radovednosti. Pogledala me je v oči in se nekam vase nasmehnila. „Zaljubljen si“, je pripomnila, ko je kramljala o vsemogočem. Molčal sem, ker nisem našel besede, ki bi segla do nje. Spreletel me je občutek človeka, ki se iz vlaka ozre v kos zemlje na obzorju. Ko je odšla, sem trenutek okleval, potem sem pa tudi temu obisku dal svoj prostor v svojem novem svetu. Toda moja znanka se ni bog ve kako zanimala zanj; kar sem ji povedal, je sprejela brez ugibanj in pozornosti in jaz sem ji bil celo hvaležen, da me ni silila v razlage, ki bi jih niti ne zmožel. Zdelo se mi je, da se je je dogodek dotaknil kakor nekaj pozabljenega, samo mojega, kar ni seglo v najino življenje. Potem pa je — čez nekaj dni — prišla in povedala, da mora domov. Dolgo odlašana odločitev je torej odpahnila vrata in me ni presenetila. Vzroki so bili jasni in enostavni in vse se mi je zdelo le nevažna, hipna izprememba. S smehom sem

govoril le o uri, ko jo zopet pozdravim. Na postaji mi je stisnila roko. „Zdaj moram še k bratu“, je dejala. „Čez deset dni se potem zares odpravim domov. Mimogrede se ustavim en dan še tu. Zaradi tebe.“ Zdelo se mi je, da jo razumem. Toda ona mi je sunkoma segla s pogledom nekam v globino in njen glas je bil tišji in mehkejši. „O vsem mogočem sva se pogovarjala, marsikaj si mi pravil. Zdaj ostaneš sam te dni. Premisli, če je vse res. Namreč tudi drugače, za tvoje življenje, ne samo zame. Premisli, vprašaj se in ko se peljem mimo, mi poveš.“ Z naglo kretnjo mi je zabranila odgovor in stopila v voz. Zdelo se mi je, da se je rahla senca utrnila čez njen obraz. Čakal sem, da pride k oknu. V meni se je zbiral smeh, ki sem ga hotel razliti čez vse njene, bog ve kje porojene besede. Drsajoči koraki, pijana pesem, črno, prazno okno. Planil sem k njej. Sedela je na svojem prostoru, strmela v steno predse in roke so ji brez moči počivale na klopi. Okrog naju se je zadržala tesnoba. Smeh v meni je usahnil in besede z njim. Skril sem obraz v njeno drobno dlan. Čutil sem žalost, ki je stala v meni kakor črna, molčeča voda. Nekaj se je zgodilo, nekje se je odprla vrzel — toda kje? Ona je bila mirna in tiha, kakor utrujena. Šele, ko so loputnila vrata, se je zganila in me opomnila. Njena roka je oživela, vztrepetala in v hipu zopet upadla kakor val, ki se odlije. Ko se je vlak premaknil, se je naslonila na okno in njen obraz se mi je zdel ves drugačen, podoben tistemu iz prvih dni najinega znanja. Strjen, nem smehlaj okrog ust, temno strmenje v sijočih očeh. Čim bolj se je oddaljevala, tem bolj sem čutil njega odmaknjenost in prazen, skoro mrtev prostor. Končno mi jo je ovinek odrezal od pogleda.

In potem? Potem ni več mnogo kaj, da bi pravil. Prve dni samota, spomini. Življenje je pljusvalo in se prelivalo krog mene, pa sem ga gledal kakor skozi meglo, odmaknjenega, skoro tujega. Ostajal sem doma in se izogibal ljudi. Nosil sem v duši svet, ki bi ga drugi ne razumeli in bi ga umazali s svojim nerodnim besedičenjem. Ta zavest me je delila od vsakdanjosti, da se mi je trenutkoma zazdelo, da živim na otoku. In sicer po svoji volji! Kako sem se tega včasih razveselil, ko sem še z njo pohajal po mestni okolici! No, pustimo to! Povedal ti bom vse, kar je sunkoma in kot brez zveze vstajalo v meni in česar nisem niti razumel, dasi sem čutil, da ima nekje v meni svojo skrito, temno domačijo. Ah, kakšna brezna smo ljudje! Zvečer sediš doma pri oknu, strmiš na ulico in na visoko nebo nad njo in v tihi misli si pokojna lučka ob mimo tekoči reki. Zjutraj se pa prebudiš in bi rad razmahnil roke, pa te obide strah, da imaš zvezane. Zakaj? Občutek ugasne, komaj se ga zaveš, vendar te peče v duši ta čudni svit, da si ves nesvoj in vznemirjen. Ves

dan te reže skrita ostrina. In drugo jutro se oblečeš in veš, da te čakajo zunaj znana, prijazna, vesela pota; ko pa odpreš vrata, se zaveš, da si jih že davno pustil za seboj, ker si šel drugam nečesa drugega iskat. In dan ni prav ves tvoj, kakor bi moral biti; napol preživljen zdrkne mimo tebe, ker je že pač tako, da ga sam ne moreš vsega izživeti. Taki polovični dnevi se obešajo nate kakor zamujena sreča. Sam ne veš, zakaj, in v srcu niti ne verjameš — vseeno. Krpa neznanosti, ki je nisi odgrnil, te draži in užiga želje. Tako so minevali dnevi, četrti, peti — potem sem se razbolel. Zjutraj sem vstal in stopil k oknu. Jutro, dišave gozda; hiše s prepevajočimi deklami in ponekod zastrtimi spalnicami, pod menoj ulica v solncu, mlada, šumna in prešerna kakor doživljaj. Tam se pomešaš med ljudi in čaka te vse, baš zaradi tega, ker te nič ne čaka. Vse je v tvoji roki, vse v tvoji volji. Ulica! Tam potuješ ves in brez pridržka razpet kakor jadro, da čutiš vetrove od vseh strani, da se ujame vate vsak dih, vsaka senca, vsak utrip te razvejane, polnokrvne živali. Nasmehnila se mi je in v moji krvi je odjeknilo, kako sem ves njen. Mrzel strah mi je segel v srce. Strah zanjo, ki je bila daleč, strah za tiste svetle tedne najinega znanja. Njih jasni mir in tišina sta me naenkrat težila; rad bi zadihal s polnimi pljuči, i čistost i umazanost, pa mi je ležalo na prsih kakor breme. Prisluškoval sem vase in se ves splašen privijal v minulost, da bi se otresel bojazni, da me je oslepila le težka, nepojmljiva zmota. Trmasto sem zoperstavljal občutku vezanosti zavest, da jo imam kljub vsemu in vendarle rad.

Rad? Ljubezen? Ob tej besedi sem se razbolel, ker sem si hotel v tisti strašni negotovosti za vsako ceno izsiliti vsaj malo jasnine, vsaj pedenj trdnih tal. V meni je otrpnilo življenje; krčevito strmenje je odprlo v teminah srca svoje hladno oko kakor gladina vode na dnu vodnjaka. Od vsepovsod so se utrinjale podobe in metale vanj začudene sence, ki so legale druga na drugo kakor odmrlo listje. Kdo je šel mimo tuj in teman? Mladost! Raztresene, skoro že pozabljene stopinje v somračju. Ljubezen študentovskih let! Čudne, bele postave, plavajoče in ugašajoče ob krivoljastih potih, kakor megle, ki jih izpariva mastna, neoplojena spomladanska prst. Sanjali smo o dobrih, svetih rokah, o skrivnosti polnih očeh, o ženah, ki škrope odrešenje na blede, razorane obraze mož. Sanjali smo! S sencami iz romanov smo ovešali vsakdanje dni, da so se pod krinkami privzetih fantomov odmikali krvi in srcu. Hrepeneli smo, trepetali in sanjali o prečudnem razodetju — megle, megle! Posezi po njih in dlan ostane prazna in žejna. Kakor od vetra zagnan, je sinil oljnat blesk v hladnem očesu. Kaj je bila ta naša ljubezen? Tipanje slepcev skozi noč, do tiste cestne svetilke, pod katero je „metuljček“



razgalil očem sladko, zrelo telo? In vendar — vendar sem nekoč pozneje zajokal, ko sem spremljal skozi znano povest plemenito dekle. Ne po njej, pač pa po tistem svetlem studencu srca sem zahrepenel, ki je žuborel okrog njenega lika in pojil zemljo s spomladansko svežostjo. Ljubezen! To je bil nož, kamor sem z uporno bolečino pritiskal srce, da izvem vse, da čujem njega najtišji vzdih. Izvem? Kako, če si v bistvu prav za prav že davno pozabil i besedo i žejo. Vse tisto v mladosti so bile le megle brez krvi in mesa, ki so se razpršile pred vsakdanjo resničnostjo; po njih ni ostalo nič, česar bi se oprijela duša v stiski. En sam dan resnice, ena sama res iz srca porojena želja! Nič! In potem se navadiš živeti iz potrebe v potrebo kakor vsi; po čemer ne posežeš, nima svoje podobe. Prvič je sinil zdaj v meni čuden plamen, ki je vrgel luč na vsa moja pota. Tisti kratki tedni, ki sem jih preživel z njo! Kam jih osloniti, kje jim najti oporo, kadar potrka dvom na vrata? Ob strmeči gladini srca je zrasla trmasta misel. Ljubiti zaradi sreče? Ah, sreča je premalo, sreča je trenutek pozabljenja. Spričo prašnih cest življenja ti skopni pred očmi kakor drobna kapljica rose. Nikdar nisem rad govoril o njej, nikdar je nisem iskal. O sreči govoriti se mi zdi ob strani stati, ljubiti sebe. Torej nasprotno? Stopiti na nekaj v sebi in pritisniti ob tla? Podrejati se? Dolžnost do sebe in do vseh svojih dni, dolžnost, ki jo izpolnjuješ, ker si do dna doživel njen smisel? — Misli, misli! Kaj niso vsi ti računi zrak? Kaj ne žive ljudje le iz svoje moči, enostavno, iz resnice svoje? No in v mojih očeh vihra vendar luč tistih tednov, ki so mi zrasli iz srca, vsak dan kakor biser, v skrivnosti spočet!

Ah, razbolel sem se! Od strahu in misli in od temne sile, ki je v globini nekje butala ob stene in iskala izhoda. Svoboda samca! Da povem naravnost. Ko je bila ona pri meni, sva iz jasnine svojih duš predla preprosto nitko v bodočnost: zvezati najini življenji, odpraviti se na skupno pot. Takrat se mi je zdelo vse tako enostavno in blizu, nobena senca ni kalila uravnovešenih razgledov, ki so se prvič odpirali pred menoj. Potem mi je pa z vsakim dnem kanila mrzla kaplja v srce. Zvezati najini življenji! Tu so mi omahnile roke. Vem, da se boš nasmehnil. Toda glej, tudi jaz sem si metal slabiča v obraz in vso brezupnost razmišljanja. Vendar kako premostiti vrzel, ki me je oddelila od nje in se venomer večala. Vrzel tu v meni, v mojih prsih, nepojmljiva, toda neutajljiva! Življenje, ki sem sanjal o njem, se je z onstran prepada začudeno oziralo name, tuje in mrzlo, in jaz sem se nehote odvrčal od njega. Toda če bi hotel povedati, razložiti, zakaj, bi ne mogel. Zavedal sem se le iz globin deroče volje, ki me je pehala s seboj na ceste, v razvejanost in svobodo, v viharje in slast. In naenkrat mi je vse, kar

sem preživel z njo, obviselo v očeh kakor odsev zvezde v temni vodi. Sanje, sanje ob uri zatišja. Sanje iz let, ko ni solnce več v zenitu in se obešajo na stvari že sence ter žive z njimi. Odpraviš se dalje in v srcu ostane prijeten spomin. — Sen? Morda pa le luč, ki je zasijala prepozno? Kakšno pritlikavo jecljanje! — Zdelo se mi je, da se mi je moj pravi obraz skril za hrbet in se mi porogljivo smehljaj. Ej, fant, če bi ne bil smešen, bi bil morda celo usmiljenja vreden. Kako pa se misliš presajati v novo zemljo in pretrgati z vsem, kar te je doslej priklenilo k življenju? Izruvati si korenine, pritisniti bratstvo ceste ob tla in stopiti nanje? Drugače gledati, drugače ravnati — ne v bistvu, pač pa v vsakdanjosti. In to je baš! Kajti vsakdanjost je kakor koža, ki jo oblikujeta čas in raba. A vse to, ker jo imaš rad? Moj obraz se mi je za hrbtom smejal in jaz mu nisem ugovarjal. Dejal boš, da sem mu pritrtil. No reci: ali sem bil preslab ali le iskren? Rec! Ali sem pa obvisel na mrtvi točki kakor kolo, ki se neha vrteti. Dà, če ne vidiš nikamor več, če ti je vsa notranjost pusta megla, si na mrtvi točki. Tedaj se človek prepušča slepcu v sebi, silam, ki ga pahnejo v tek. Zadišalo mi je po zdravju in vedel sem, da sem bolan. Vse — te misli, ti računi, te nesproščene radosti, ti pridržani koraki — vse, vse! Bil sem utrujen in samemu sebi odveč. In tako sem se tisti večer pred njeno vrnitvijo znašel pred vrati svoje prijateljice in potrkal.

Bil je že pozen večer, poln visoke, modre svetlobe in goste sopare. Ko sem stopil v sobo, me je začudena pozdravila. Videl sem, da bi rada vprašala, kako in zakaj, pa se je v trenutku zbrala in molče obstala pri mizi. Morda je slutila, da bi ne imel odgovora na njena vprašanja. Zakaj sem prišel? Saj nisem vedel, saj ni bilo nobenega posebnega jasnega namena v meni. Prišel sem prav za prav tako, kakor stopiš nekam, kjer misliš, da se boš za hipec odpočil. Če nisi vajen biti samemu sebi tuj in neprozoren, ti take ure grene samoto. Zažeja te ljudi, prašne enoličnosti in vsakdanje enostavnosti, samo da bi zlezel v pameten, sebi primeren okvir in pozabil neumnosti. Dà, prišel sem na urico počitka. Sedela sva pri mizi in kramljala; v belem zvoncu svetlobe, ki ga je poveznila svetilka od stropa, sta sijala najina obraza in najine roke. Med nama je visel modrikast dim cigaret. Bilo mi je prijetno in udobno, ker sva govorila o mestu in o vročini, o izletih in o njeni novi obleki. Poslušal sem svoje in njene besede kakor žuborenje zaspanega potočka, ki pomirja in drami usmev zadovoljstva. Potem sva dolgo molčala. V belem zvoncu luči dvoje mirnih, v leni dim zagledanih obrazov. Pod oknom je že onemela ulica; le tu pa tam je vztrepetal med hišami samotni korak kakor zaspan ptič. V tihem dihu noči so nihale zavese. Vstal

sem in stopil večkrat po sobi. Ona je strmela v mizo, kakor bi nekam prisluškovala. Obrnil sem se in obstal pred oknom. Tišina, da se mi je vznemirilo srce. Potem se je za menoj nekaj zganilo. Stopinje, šelest obleke, tema. Sunkoma je zalila sobo in se zopet zredčila v modri svetlobi noči. Dvoje vročih rok me je privilo k žejnim ustnicam in odpahnilo vrata vriskajoči krvi. Molče sem odluščil svileno haljo, dvignil golo telo v naročje in ga položil na divan, da je zasijalo iz teme. Pokleknil sem k njej in mojim dlanem se je dobrikala sočna slast njenih prsi.

No, čas je, da sklenem. Ničesar posebnega nimam več omeniti, ti pa shrani te liste zase, kakor da so samo tvoji in kakor da niti njih vsebina ni več moja. Pozabljeno! Moje staro znanje drži in da bo držalo, sem vedel že tisto jutro, ko sem v sobi svoje prijateljice odprl oči in ogledoval prvi solnčni žarek, ki se je zlat pocedil po tleh. Tedaj sem nalašč pomislil, da se zdaj ob tej uri vozi nekdo s spočitim jutranjim vlakom proti našemu mestu. Nalašč sem pomislil to, toda v moji notranjosti se ni nič zganilo. Tiho, skoro prazno. Zaradi tega sem imel ob določeni uri proti večeru istega dne tudi svojo posebno pot. Vračal sem se s sprehoda čez grajski hrib, kjer je videti vse mesto. Stal sem tam zgoraj in videl, kako se je počasi izvil iz postaje večerni vlak, se splazil pod viaduktom, se pognal v širokem loku krog mesta, zasopihal ter ves sprostrt in s solncem oblit utonil za griči onkraj predmestja.

## VELIKI GREH

RUDOLF KRESAL

(Nadaljevanje.)

Zdelo se je, kakor da ni mogel prestopiti praga. Ponosno zravnian je stal ob podboju. Okrog usten mu je trepetal zaničljiv nasmeh. Vendar samega sebe se je prav malo zavedal. — Bil je sam. -- Njegove oči so iskale znancev, a videle niso prav ničesar. Vanje se je v enem trenutku vpilo vse svetlo razkošje, ki je vladalo v plesni dvorani, vsa vrveča množica, luči. bleščeči se lestenci, slepili so ga tisočeri odsevi.

Hrupna godba in šum človeških glasov sta ga zmedla. Nevede se je sključil in se samemu sebi zazdel popolnoma odveč. Lotevala se ga je razdraženost. Od čudovitih vonjav, ki so nasičevale ozračje, od šuma svile, ki se je vila okrog teles, mu je vstajala ena sama misel:

Odtod! Stran odtod!

Pobegni! Strahopetec in slabič!

Stal pa je ves ponosen, kakor da je nameraval kljubovati vsemu tisoču zbranih ljudi.